

TOHOLAMMIN
OPISKELUHUOLTOSUUNNITELMA
voimaan 1.8.2026 alkaen

Sisällys

1. Opiskeluhuollon käsitteet, tavoitteet ja toimintaperiaatteet	3
2. Opiskeluhuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat opiskeluhuollon palvelut	4
3. Yhteisöllinen opiskeluhuolto ja sen toimintatavat	5
Opiskeluhuollon ohjausryhmä	5
Koulun opiskeluhoitoryhmät	5
Opiskeluhuollon alueellinen yhteistyöryhmä	6
Yhteisövaikuttavuustyö Keski-Pohjanmaalla	6
4. Ohjaus ja nivelvaihtotyö	7
Prosessin kulku nivelvaiheessa	7
5. Yksilökohtainen opiskeluhuolto	10
Yksilökohtainen opiskeluhoitoprosessi	10
Opiskeluhoitokertomuksen laatiminen	10
Opiskeluhoitorekisterin salassapito- ja kirjaamiskäytännöt	11
6. Opiskeluhuollon monialaiset palvelut	12
Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto	12
Psykososiaaliset palvelut: koulukuraattori ja -psykologi	13
NuoVa-tiimi ja psyykkarit	13
Tulkitsemis- ja avustajapalvelujen tuki	14
Kouluruokailu	14
Koulukuljetus	15
Opiskeluhoito, lastensuojelu ja perhetyö sekä perheneuvola	15
Nuorten päihde- ja mielenterveystyö	17
Lasten- ja nuorisopsykiatrian poliklinikka	18
Nuorisopalvelut	18
Nuorisovaltuusto	19
Nuorisotilat	19

Etsivä nuorisotyöntekijä.....	20
Poliisin työ, ankkuritoiminta ja sovittelu	20
7. Turvallinen arki	21
Turvallisuuden edistäminen.....	21
Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa	21
Oppilaiden suojaaminen väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä	22
Käyttäytymisohjeet ja seuraamukset.....	22
Poissaolojen seuraaminen, niistä ilmoittaminen ja niihin puuttuminen	23
8. Yhteistyö oppilaiden ja opiskelijoiden sekä heidän huoltajiensa kanssa.....	25
Oppilaan ja opiskelijan vaikuttamismahdollisuudet kouluyhteisössä	25
Kodin ja koulun välinen yhteistyö	25
Huoltajille tiedottaminen	25
Tiedonsaanti.....	26
9. Opiskeluhuoltotyön toteutuminen ja seuranta.....	27
Opiskeluhuoltoryhmän työn arviointi.....	27
Ennaltaehkäisevän opiskeluhuoltotyön arviointi koko kouluyhteisön tasolla	27

1. Opiskeluhuollon käsitteet, tavoitteet ja toimintaperiaatteet

Opiskeluhuollolla tarkoitetaan opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa oppilaitosyhteisössä. Opiskeluhuoltoa on sekä perusopetuslaissa tarkoitettu **opiskeluhuolto** että lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettu **opiskelijahuolto** (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki § 3).

Perusopetuksen opiskeluhuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennalta ehkäisevänä ja koko oppilaitosyhteisöä tukevana **monialaisena yhteisöllisenä ja yksilökohtaisena** opiskeluhuoltona oppilaiden ja opiskelijoiden sekä heidän huoltajiensa, opetus-, sosiaali- ja terveystoimen ja muiden tahojen (palveluverkostojen) kanssa.

Opiskeluhuollon tavoitteena on

- edistää oppilaiden ja opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia
- edistää oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuutta
- ehkäistä ongelmien syntyä korjaavan työn sijaan
- edistää koulun ja opiskeluympäristön hyvinvointia, terveellisyttä ja turvallisuutta, esteettömyyttä, yhteisöllistä toimintaa sekä kodin ja koulun yhteistyötä
- mahdollistaa varhainen, matalan kynnyksen tuki tarvitseville
- tukea yksilöä yhteisöä kehittämällä
- tukea opettajan työtä.

Opiskeluhuoltosuunnitelman tulee sisältää vähintään seuraavat tiedot:

1. arvio opiskeluhuollon kokonaistarpeesta ja käytettävissä olevista opiskeluhuoltopalveluista;
2. oppilaitosyhteisön toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhuollon edistämiseksi ja tarvittavien tukitoimien järjestämiseksi;
3. yhteistyön järjestäminen opiskelijoiden ja heidän perheidensä sekä oppilaitoksessa työskentelevien ja muiden opiskelijoiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa;
4. suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimenpiteet opiskelijoiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi 6 §:n mukaisesti.

2. Opiskeluhuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat opiskeluhoollon palvelut

Toholammin perusopetuksessa on noin 360 lasta ja nuorta, joista alakoulun oppilaita on noin 215 ja loput yläkoulun oppilaita. Lukiossa opiskelee noin 65 opiskelijaa. Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue Soite vastaa opiskeluhoolltopalveluiden eli koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä kuraattori- ja psykologipalveluiden järjestämisestä. Opiskeluhoollon palvelut on tarkoitettu kaikille oppilaille ja opiskelijoille. He voivat tavata koulukuraattoreita ja koulupsykologeja koulunsa tai oppilaitoksensa tiloissa tai välittömässä läheisyydessä koulupäivän aikana.

Oppilaat, opiskelijat ja huoltajat voivat olla suoraan yhteydessä koulukuraattoreihin ja koulupsykologeihin Wilman kautta tai puhelimitse. Koulukuraattorin ja koulupsykologin palvelut ovat maksuttomia.

Mahdollisuus henkilökohtaiseen keskusteluun on järjestettävä koulukuraattorin kanssa viimeistään seitsemäntenä koulutyöpäivänä sen jälkeen, kun oppilas tai opiskelija, hänen huoltajansa tai opettajansa on tätä pyytänyt, kiireellisiissä tapauksissa samana tai seuraavana työpäivänä.

Koulukuraattorin vastuulle kuuluvat yhteensä 360 esikoululaisen ja perusopetuksen oppilaan asiat sekä lukion noin 65 opiskelijaa.

Alakouluilla, yläkoululla ja lukiolla on yhteinen **terveydenhoitaja**. Terveystarkastaja vastaa noin 425 oppilaasta ja opiskelijasta. Kyläkouluilla terveydenhoitaja on tavattavissa kerran kuukaudessa. Herman Ojalan koululla, yläkoululla ja lukiossa terveydenhoitajan palvelut ovat käytettävissä neljänä koulupäivänä viikossa, jolloin oppilailla ja opiskelijoilla on mahdollisuus välittömään yhteydenottoon terveydenhuoltoon.

Hyvinvointialueen tuottamat lakisääteiset opiskeluhoollon palvelut on koettu riittäviksi tarpeeseen nähden. Terveystarkastukset ovat pääsääntöisesti toteutuneet lakisääteisesti, samoin kuraattoripalveluihin pääsee hyvin. **Koulupsykologipalvelut** on tuotettu ostopalveluin, ja niitä on saatavilla rajatusti noin kolmena arkipäivänä kuukaudessa. Lisäksi hyvinvointialueen johtavaan koulupsykologisiin on mahdollista olla yhteydessä akuuteissa asioissa. Lakisääteisiä palveluita täydentää NuoVa-tiimin toiminta (ml. psyykkari) ja kunnan omat lisäresurssit mm. koulunuorisotyöhön ja kouluhyvinvoinnin edistämiseen.

3. Yhteisöllinen opiskeluhoito ja sen toimintatavat

Opiskeluhoito ohjausryhmä

Toholammin kunnassa toimii monialainen **opiskeluhoito ohjausryhmä**, joka vastaa opiskeluhoito yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Ohjausryhmään kuuluvat sivistyslautakunnan puheenjohtaja, sivistysjohtaja, koulukuraattori, koulujen rehtorit, kouluterveydenhoitaja, opinto-ohjaaja sekä hyvinvointialueen lasten ja perheiden palveluiden edustajat. Asiantuntijoina paikalle voidaan kutsua myös koulupsykologi sekä muita eri palveluita ja hankkeita edustavia työntekijöitä. Ohjausryhmä pyrkii kokoontumaan kaksi kertaa lukuvuodessa. Koollekutsujana toimii sivistysjohtaja.

Koulun opiskeluhoitoryhmät

Yhteisöllisen hyvinvoinnin ryhmät (YHR) vastaavat ala- ja yläkoulujen sekä lukion opiskeluhoito suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Opiskeluhoitoryhmää johtaa koulun rehtori tai hänen nimeämänsä henkilö. Monialaisen ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen opiskeluhoito toteuttaminen ja kehittäminen. Alakouluilla opiskeluhoitoryhmä on yhteinen ja yläkoulu-lukiolla on omansa.

Alakoulujen opiskeluhoitoryhmään kuuluvat koulujen ja opiskeluhoitopalvelujen edustajina rehtori, terveydenhoitaja, koulukuraattori, varhaisen tuen ohjaaja ja tarvittaessa psykologi. Ryhmään valitaan myös kaikilta alakouluilta opettajien, oppilaiden ja huoltajien edustajat ja tarvittaessa yhteistyötahot koulun ulkopuolelta. Yläkoulu-lukion opiskeluhoitoryhmään kuuluu lisäksi opinto-ohjaaja.

Yhteisöllisen hyvinvoinnin ryhmä (YHR)

1. tekee kokonaistarvekartoituksen ja määrittelee käytettävissä olevat opiskeluhoitopalvelut
2. suunnittelee toimenpiteet yhteisöllisen opiskeluhoito edistämiseksi ja tukitoimien järjestämiseksi
3. ohjaa yhteistyön järjestämisen kodin ja koulun ja muiden hyvinvointia tukevien tahojen kanssa
4. laatii suunnitelman väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä suojaamiseksi
5. järjestää opiskeluhoito toteutuksen seurannan (omavalvonta)

6. huomioi toiminnassaan Toholammin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman
7. kokoontuu vähintään kaksi kertaa lukuvuodessa.

Opiskeluhuollon alueellinen yhteistyöryhmä

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialueella toimii oppilas- ja opiskeluhooltolain mukainen alueellinen yhteistyöryhmä, johon kuuluu koulutuksen järjestäjien, huoltajien sekä opiskeluhuollon edustajat. Toholammin kuntaa ryhmässä edustaa pysyvästi sivistysjohtaja. Lestijokilaakson huoltajilla on yhteistyöryhmässä kiertävä edustus ja Toholammin huoltajien edustaja osallistuu työskentelyyn joka 3. kausi (kausi kestää noin kaksi vuotta).

Yhteistyöryhmän tehtävänä on:

1. valmistella alueellinen opiskeluhooltosuunnitelma hyvinvointialueen aluevaltuustolle,
2. seurata alueellisen opiskeluhooltosuunnitelman toteutumista sekä lisäksi opiskeluhooltopalvelujen, koulutuksen järjestäjien, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen sekä muiden tarvittavien palvelujen yhteistyön toteutumista, ja
3. käsitellä hyvinvointialueen ja sen alueella toimivien koulutuksen järjestäjien välisiä opiskeluhuollon yhteistyökysymyksiä sekä
4. huolehtia muista sille erikseen annettavista tehtävistä.

Yhteisövaikuttavuustyö Keski-Pohjanmaalla

Keski-Pohjanmaan kunnat ja hyvinvointialue Soite ovat sitoutuneet edistämään yhteisövaikuttavuuden toimintatapaa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin lisäämiseksi. Yhteisövaikuttavuuden kuntakohtaiset arkitiimit kokoontuvat säännöllisesti ja pyrkivät tunnistamaan ajankohtaisia hyvinvointia uhkaavia ilmiöitä sekä luomaan yhdessä tapoja puuttua niihin. Tarvittaessa paikallisesti tunnistetut ilmiöt viedään eteenpäin alueelliseen keskusteluun, mikäli tarvitaan laajempaa puuttumista. Arkitiimien tarkoituksena ei ole käsitellä yksilöiden asioita, vaan laajempia ilmiöitä ja kehityskulkuja.

Toholammin ja Lestijärven yhteinen arkitiimi kokoontuu kaksi – kolme kertaa lukukaudessa. Siihen kuuluu työntekijöitä niin kuntien varhaiskasvatuksen ja koulujen henkilökunnasta kuin hyvinvointialueen edustajia. Toholammin sivistystoimen esihenkilöt ovat mukana alueellisessa ja maakunnallisessa yhteisövaikuttavuustyössä.

4. Ohjaus ja nivelvaihtetyö

Ohjaustoiminnan tarkoituksena on tukea oppijan onnistumista opetuksen eri vaiheissa, vahvistaa opiskelutaitoja ja itseohjautuvuutta sekä kehittää oppijan valmiuksia tehdä opintojaan koskevia valintoja. Opintojen edetessä työelämään tutustumisen ja tulevaisuuden vaihtoehtojen suunnittelemisen merkitys kasvaa. Ohjauksella vahvistetaan myös yhteistyötaitoja sekä kykyä toimia erilaisissa ryhmissä ja ottaa vastuuta omasta ja yhteisestä työstä. Ohjauksen tehtävänä on osaltaan estää oppijoiden syrjäytymistä ja edistää tasa-arvoa

Ohjaustoiminta muodostaa koko perusopetuksen ja lukion läpi kestävän jatkumon, jonka toteutuminen taataan siten, että ohjaustyöhön osallistuvat opettajat toimivat yhteistyössä oppijan opintopolun aikana ja opiskelun nivelvaiheissa.

Toholammin kunnan perusopetuksessa oppilasta aiemmin opettanut opettaja huolehtii koulunkäynnin kannalta oleellisesta tiedonsiirrosta seuraavalle opettajalle. Kaikkien opettajien tehtävänä on ohjata oppilasta ja opiskelijaa oppiaineiden opiskelussa sekä auttaa häntä kehittämään oppimaan oppimisen taitojaan ja oppimisen valmiuksiaan sekä ennaltaehkäistä opintoihin liittyvien ongelmien syntymistä. Jokaisen opettajan tehtävänä on oppilaiden ja opiskelijoiden persoonallisen kasvun, kehityksen ja osallisuuden tukeminen.

Nivelvaiheiden tiedonsiirto on kuvattu ohessa.

Prosessin kulku nivelvaiheessa

Varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

- Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen/koulun moniammatillinen ryhmä kokoontuu keväällä tiedonsiirtopalaveriin ja käynnistää tulevien esioppilaiden mahdollisen tuen tarpeen suunnittelun. Ryhmään kuuluvat varhaiskasvatuksen opettaja, esiopetuksen opettaja, erityisopettaja sekä mahdollisesti myös terveydenhoitaja ja kuraattori.
- Esioppilaiden ja huoltajien tutustumispäivä järjestetään toukokuussa.
- Koulukuraattori esittäytyy syksyllä esikoululaisille vierailemalla heidän ryhmässään
- Koulukuraattorin palveluista tiedotetaan esikoululaisten vanhemmille esimerkiksi vanhempainillassa.

Alakoulusta yläkouluun

- Yläkoulun opo ja erityisopettaja huolehtivat alakoulujen oppilaiden tiedonsiirrosta käymällä alakoulujen erityisopettajien ja oppilaiden luokanopettajien kanssa tarpeelliset keskustelut.
- Koulukuraattori tapaa kuudesluokkalaisten ryhmät nivelvaiheessa ja tarjoaa mahdollisuutta yksilötapaamiselle.
- Yläkoulun erityisopettaja, opo ja tukioppilaat sekä kuraattori vierailevat kuudensissa luokissa ja pitävät yhden luokkatunnin kuudensille luokille yhdessä tukioppilaiden kanssa aiheena yläkoulun käytänteet.
- 6. luokkien luokanopettajat, yläkoulun ja alakoulun rehtorit, erityisopettajat, opinto-ohjaaja sekä koulukuraattori pitävät erillisen tiedonsiirtopalaverin luokkajakoihin liittyen.
- Toukokuussa on yhden koulupäivän mittainen tutustumispäivä, jossa tukioppilaiden johdolla jatketaan ryhmäytymistä luokittain.
- Luokanohjaajat ja tukioppilaat järjestävät syksyllä koulun alettua tervetuliaispäivän 7. luokan oppilaille, tavoitteena on luokkahengen vahvistaminen.
- Kodin ja koulun yhteistyötä syvennetään syyskuussa yhteisessä vanhempainillassa sekä luokkakohtaisilla tapaamisilla.

Yläkoulusta toiselle asteelle

- Yläkoulusta toiselle asteelle siirtymistä tuetaan syksyn aikana tutustumiskäynnein lähialueen jatko-opintovaihtoehtoihin. Lisäksi koululle järjestetään vierailijoita eri oppilaitoksista.
- Syksyllä järjestetään vanhempainilta, jossa lähialueen koulutuksen järjestäjät esittäytyvät ja esittelevät koulutustarjontaansa. Iltaan ovat tervetulleita sekä huoltajat että oppilaat.
- Yläkoulun opo ja erityisopettaja huolehtivat yläkoulun oppilaiden tiedonsiirrosta käymällä tarvittavat keskustelut tulevan oppilaitoksen nimeämien edustajien (yleensä opiskeluhuollon koordinaattori, erityisopettaja, terveydenhoitaja ja/tai asuntolanohjaaja) kanssa toukokuun aikana.

- Koulukuraattori siirtää saattaen vaihtaen tiedot seuraavan oppilaitoksen koulukuraattorille yhdessä oppilaan kanssa tai hänen suostumuksellaan koulupaikan varmistuttua.
- Opiskelupaikan vastaanottamisen yhteydessä oppilaat täyttävät siirtymätiedot perusopetuksesta toiselle asteelle -lomakkeen, joka lähetetään tulevaan opiskelupaikkaan.
- Jos peruskoulun päättänyt oppivelvollinen nuori ei saa yhteishaun kautta opiskelupaikkaa, keskustelee opinto-ohjaaja nuoren sekä hänen huoltajiensa kanssa jatko-opintotoiveista ja ilmoittaa sivistysjohtajalle asetuksella määrätyn päivämäärän jälkeen (yleensä elokuun lopussa) kunnan ohjausvelvollisuuden alkamisesta. Nuorella on kahden kuukauden harkinta-aika, jona aikana hän voi itse etsiä opiskelupaikkaa. Jos hän ei tänä aikana löydä jatko-opiskelupaikkaa, tekee sivistysjohtaja hänelle opiskelupaikan osoittamispäätöksen. Pääsääntöisesti nuorelle osoitetaan opiskelupaikka tuva-koulutukseen (tutkintoon valmentava koulutus).

Lukiosta korkea-asteelle

- Lukio-opintojen aikana opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opintosuunnitelma. Ohjauksessa huomioidaan myös opiskelijan suunnitelma ylioppilaskirjoituksia sekä jatko-opintoja ja uraa ajatellen.
- Valmistuneet ylioppilaat voivat hakea opiskelupaikkaa korkea-asteelta sekä myös toisen asteen koulutuksista.
- Opiskelijalla on oikeus saada ohjausta muihin opintoihin hakeutumisessa, jos hänen opiskeluoikeutensa lukion oppimäärän suorittamiseen on päättymässä tai hän on ilmoittanut eroamisestaan.
- Lukion oppimäärän suorittaneella henkilöllä, joka ei ole saanut jatko-opiskelupaikkaa tutkintoon johtavassa koulutuksessa, on oikeus saada ohjausta opintoihin hakeutumisessa sekä urasuunnittelussa valmistumista seuraavan vuoden aikana.

5. Yksilökohtainen opiskeluhoolto

Yksilökohtainen opiskeluhooltoprosessi

Asiantuntijaryhmä (ATR) kootaan yksittäisen opiskelijan tai opiskelijaryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja opiskeluhoollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoa se opetushenkilöstön tai opiskeluhoollon palveluiden edustaja, jolle huoli herää ja jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu. Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Asiantuntijaryhmän kokoontuminen perustuu aina opiskelijan, sekä tarpeen niin vaatiessa, huoltajan suostumukseen. Opiskelijan osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja muiden henkilökohtaisten edellytystensä mukaisesti. Opiskelijan tai huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia opiskeluhoollon yhteistyötahoja (esim. terapeutti) tai opiskelijan läheisiä.

Asiantuntijaryhmään voidaan pyytää koulun henkilöstön lisäksi asiantuntijoita mm. seuraavista tahoista:

1. koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon palvelut
2. opiskeluhoollon psykologi- ja kuraattoripalvelut
3. monialaiset yksilökohtaiset opiskeluhoollon palvelut
4. sosiaali- ja terveysterveystoimet
5. VALTERI- ja sairaalakoulun konsultoivat opettajat.

On tärkeää huomata, että oppilashuoltoa ei ole perusopetuslain mukainen oppilaskohtaisista tukitoimista päättäminen. Se ei edellytä oppilaan tai huoltajan suostumusta. Myös tukitoimista päätettäessä voidaan hyödyntää monialaista yhteistyötä, jos tämä nähdään tarkoituksenmukaiseksi.

Opiskeluhooltokertomuksen laatiminen

Yksilöä koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan opiskeluhooltokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen opiskeluhoollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot opiskeluhooltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä.

Kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:

- yksittäisen oppilaan tai opiskelijan nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä alaikäisen oppilaan tai opiskelijan huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- asian aihe ja vireillepanija
- oppilaan tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet, kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- tiedot asian käsittelystä opiskeluhuoltoryhmän kokouksessa
- kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- kokouksessa tehdyt päätökset, päätösten toteuttamissuunnitelma sekä toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot
- toteutetut toimenpiteet
- kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa

Jos sivulliselle annetaan opiskeluhuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä mitä tietoja, kenelle sivulliselle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.

Opiskeluhuoltorekisterin salassapito- ja kirjaamiskäytännöt

Opiskeluhuoltokertomukset sekä muut opiskeluhuoltotehtävissä laaditut tai saadut yksilöä koskevat asiakirjat tallennetaan opiskeluhuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää rekisteriä. Rekisterin vastuhenkilö päättää tietojen luovuttamisesta ja määrittää käyttöoikeudet rekisteriin. Opiskeluhuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat oppilasta, opiskelijaa taikka muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä. Salassa pidettäviä tietoja ei saa antaa sivulliselle, ellei siihen ole kirjallista lupaa asianomaiselta oppilaalta tai opiskelijalta, tai ellei hänellä ole edellytyksiä arvioida suostumuksen merkitystä, hänen huoltajaltaan. Tiedon luovuttamiseen oikeuttavat myös eräät lait (Julkisuuslaki 24 § ja Perusopetuslaki 40 §).

Opiskeluhuoltokertomuksen oppilaitoksen Wilmaan kirjaa asiantuntijaryhmästä nimetty vastuhenkilö oppilaan / opiskelijan tuki -välilehdeltä avautuvaan opiskeluhuoltokertomukseen. Kouluterveydenhuollon henkilöstö, koulupsykologi ja kuraattori kirjaavat yksilökohtaisen opiskeluhuoltotyön säädetysti terveydenhuollon potilaskertomukseen tai sosiaalihuollon asiakaskertomukseen ja muihin asiakirjoihin, joiden osalta rekisterinpitäjä ja vastuutaho on hyvinvointialue.

6. Opiskeluhuollon monialaiset palvelut

Oppilasta ja opiskelijaa tukeva yhteisöllinen koulu arvostaa oppilaiden, opiskelijoiden, opettajien, muiden kouluyhteisön jäsenten ja asiantuntijoiden sekä perheiden merkitystä toiminnassaan. Koulu tekee yhteistyötä varhaiskasvatuksen, aamu- ja iltapäivätoiminnan, jatko-opintoja tarjoavien oppilaitosten, hyvinvointialueen sekä muiden lasten kasvua ja kehitystä tukevien toimijoiden kanssa.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollon tavoitteena on koko kouluyhteisön hyvinvoinnin ja oppijoiden terveyden edistäminen sekä terveen kasvun ja kehityksen tukeminen. Työtä tehdään luottamuksellisesti yhdessä lasten ja nuorten, vanhempien, opettajien ja muun opiskeluhoitohenkilöstön kanssa. Kouluterveydenhuoltoon kuuluu myös oppilaan työelämään tutustuttamisen aikainen terveydenhuolto.

Terveydenhoitaja ottaa vastaan oppilaita ja opiskelijoita koulukohtaisesti sovittuina aikoina. Huoltajat voivat ottaa yhteyttä ja varata ajan lapsen ja nuoren terveyttä ja hyvinvointia koskevista asioista. Terveydenhoitaja tapaa oppilaita, opiskelijoita ja huoltajia myös säännöllisten terveystarkastusten yhteydessä. Laajat terveystarkastukset, joihin kutsutaan vanhemmat mukaan ja joihin kuuluu terveydenhoitajan tarkastuksen lisäksi lääkärintarkastukset, tehdään 1., 5. ja 8. luokilla. Joskus terveysasiat tarvitsevat tarkempia tutkimuksia ja selvittelyjä, jolloin terveydenhoitaja tai lääkäri ohjaa lapsen tai nuoren muiden asiantuntijoiden jatkotutkimuksiin. Näitä ovat mm. fysioterapia, ravitsemusterapia, suun terveydenhuolto, laboratorio sekä erikoissairaanhoidon hoito. Terveydenhoitajan vastaanotolta voidaan ohjata myös esimerkiksi Nuova-tiimin, psykiatriin, kuraattoriin tai psykologin vastaanotoille.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto toteuttaa myös neuropsykiatrista arviointia, diagnostiikkaa ja lääkehoitoa yhteistyössä erikoissairaanhoidon kanssa.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon sisältyvät joskus myös lääkehoidolliset toimenpiteet. Oppilailla ja opiskelijoilla voi olla lyhyt- tai pitkäaikaissairauksia, joita hoidetaan omalla terveysasemalla tai muussa hoitoyksikössä. Lasten ja nuorten sairaudet voivat vaatia jatkuvaa, lyhytkestoista tai tilapäistä lääkitystä koulussa oloaikana. Koulussa annetaan ensiapua ja akuutisti sairastuneet tai tapaturmassa olleet ohjataan jatkohoitoon.

Kouluissa lääkehoidon toteuttaminen on harvoin päivittäistä toimintaa. Koulun henkilöstö toteuttaa lääkehoitoa ainoastaan erityistapauksessa ja yhteisesti niin sovittaessa. Mahdollinen lääkehoidon käytännön toteuttaminen perustuu yksilölliseen lääkehoitosuunnitelmaan, joka tehdään yhdessä vanhempien ja asiantuntijoiden kanssa.

Psykososiaaliset palvelut: koulukuraattori ja -psykologi

Toholammin kouluissa toimii yksi yhteinen koulukuraattori. Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue Soite tuottaa koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelut, jotka antavat tukea ja ohjausta koulunkäyntiin ja kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseen ja poistamiseen. Palveluilla edistetään myös koulun ja kodin välisen yhteistyön kehittämistä.

Psykososiaalisen opiskeluhuollon tehtävänä on auttaa ja tukea oppijoita ja heidän perheitään erilaisissa koulunkäyntiin, kasvuun ja kehitykseen liittyvissä asioissa yhteistyössä huoltajien kanssa ja heidän luvallaan kuitenkin muistaen, että oppijalla on aina itse niin halutessaan oikeus kuraattorinpalveluun. Työn tavoitteena on pyrkiä ehkäisemään ongelmien syntyä ja vaikeutumista varhaisella auttamisella. Työ on moniammatillista työtä, jossa yksilön ja perheen tilannetta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti.

Koulukuraattoriin voi ottaa yhteyttä, jos jokin lapsen tai nuoren elämään tai koulunkäyntiin liittyvä asia askarruttaa tai huolestuttaa. Koulukuraattori ja koulupsykologi työskentelevät osana koulujen opiskeluhoitoa ja kuuluu koulun opiskeluhoitoryhmään. Koulukuraattori ja -psykologi tekevät yhteistyötä myös muiden lapsia ja nuoria auttavien viranomaisten kanssa.

NuoVa-tiimi ja psyykkarit

NuoVa-tiimin jäsenet kohtaavat nuoria yläkoulussa ja lukiossa. Heistä puhutaan nuorille myös psyykkareina. NuoVa-tiimiin kuuluu sekä terveydenhuollon ja sosiaalihuollon koulutuksen saaneita henkilöitä. He tarjoavat matalankynnyksen keskusteluapua mielenterveyden ja päihteiden käytön haasteisiin.

Alakoulujen oppilaiden käytössä on myös maakunnallisesti psyykkari, joka tarjoaa vastaavaa keskusteluapua lähinnä mielenterveyden haasteisiin.

Palveluiden ohjaututaan pääasiallisesti opiskeluhuollon palveluiden (kuraattori, kouluterveydenhoitaja, psykologi) kautta tai suoralla yhteydenotolla. Työskentely tapahtuu yksilötapaamisina, konsultaatioina, verkostotapaamisina ja perheen kanssa tehtävänä

yhteistyönä. Keskusteluiden tavoitteena on ehkäistä kasvuun ja kehitykseen liittyvien pulmien sekä erilaisten elämäntilanteiden aiheuttamien kriisien vaikeutuminen jatkossa.

Tulkitsemis- ja avustajapalvelujen tuki

Oppilaskohtaista tukea tarvitsevalle oppilaalle on oikeus saada maksutta perusopetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut. Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarkoituksena on taata oppilaalle oppimisen ja koulunkäynnin perusedellytykset ja mahdollisimman esteetön oppimisympäristö.

Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä. Oppilaan tulkitsemis- ja avustajapalveluiden tarve, määrä ja laatu arvioidaan oppilaan opettajien ja opiskeluhuoltohenkilöstön yhteistyönä hyödyntäen oppilaan huoltajan antamia tietoja ja mahdollisten koulun ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja.

Lukion opiskelijaa ohjataan tarvittaessa hakemaan vammaispalvelulain tai muun lain mukaisia avustajapalveluita, erityisiä apuvälineitä tai muita palveluita. Lukiolain mukaisen oppimäärän tavoitteista ei voida poiketa, mutta opiskelijan opiskelu voidaan järjestää myös osin toisin kuin lukiolaissa ja sen nojalla annetuissa asetuksissa on määrätty. Ylioppilastutkintolautakunta päättää hakemuksesta ylioppilaskokeisiin liittyvistä erityisjärjestelyistä.

Kouluruokailu

Opetukseen osallistuvalla tarjotaan jokaisena työpäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu, täysipainoinen maksuton ateria. Ruokailuhetki on oppilaalle ja opiskelijalle tärkeä. Kouluruokailulla tuetaan tervettä kasvua ja kehitystä. Kouluruokailun ja koulupäivän aikana mahdollisesti tarjottavien välipalojen järjestämisessä otetaan huomioon kouluruokailun terveydellinen ja sosiaalinen merkitys, ravitsemus- ja tapakasvatuksen tavoitteet sekä ruokailutauon virkistystehtävä.

Kouluruokailua toteutetaan valtion ravitsemusneuvottelukunnan antamien kuntia sitovien suositusten mukaisesti paikalliset olosuhteet huomioiden.

Toholammin kunnan ruokapalvelut on hankittu palvelusopimuksella 1.3.2025 lähtien. Palveluntuottajan tehtäviin kuuluu organisoida oppilasraadit, joissa on jäsenenä oppilaiden ja opiskelijoiden edustajat. Raadit antavat palautetta toiminnasta ja osallistuvat kouluruokailun kehittämiseen mm. kommentoimalla uusia ruokalistalle ehdotettuja ruokalajeja sekä valitsemalla aterioita toiveruokapäiviin.

Sivistysjohtaja edustaa tilaajaa ja välittää saatua asiakaspalautetta palveluntuottajalle. Palveluntuottaja ottaa myös mielellään vastaan palautetta. Tilaaja ja tuottaja käyvät säännöllistä vuoropuhelua koskien palvelun laatua, toimivuutta ja ravitsemuksellisia näkökulmia. Kouluruokailun toteuttamisessa huomioidaan myös henkilöstön sekä opiskeluhuollon edustajien asiantuntemus.

Erityisruokavaliot huomioidaan ruokalistan suunnittelussa. Tavanomaista vaativampien erityisruokavalioiden osalta hyödynnetään koulu- ja opiskeluterveydenhuollon kautta hankittuja todistuksia ja lausuntoja. Soitella on oma toimintatapansa turvaruuan tarpeessa olevien lasten osalta. Tästä saa lisätietoja kouluterveydenhoitajalta.

Koulukuljetus

Koulukuljetus järjestetään oppilaalle perusopetuslain sekä Toholammin kunnan koulukuljetusohjeen mukaisesti. Koulukuljetuksen perusteena on matka kotiosoitteesta (väestörekisteriin merkitty vakituinen asuinpaikka) kouluun ja takaisin. Matka mitataan lyhintä ympäri vuoden kulkukelpoista turvallista reittiä pitkin. Koulumatka korvataan vain lähikouluun. Sivistystoimisto neuvoo perheitä koulukuljetusasioissa.

Lukiolaisen koulukuljetusta ohjaa Toholammin kunnan koulukuljetusohje sekä koulumatkatukilaki. Lukiolainen saa ohjeita koulukuljetukseen lukion kansliasta.

Kouluhyvinvoinnin asiantuntija

Kaustisen seutukunnassa, Kannuksessa ja Perhossa työskentelee Opetushallituksen hankerahoituksella palkattu kouluhyvinvoinnin asiantuntija kesään 2027 saakka. Hänen toimenkuvaansa kuuluu kehittää toimintamalleja perusopetuksen oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta sekä vahvistaa toimintatapoja näihin puuttumiseksi. Hän perehdyttää ja auttaa koulujen henkilöstöä sekä toimii yhteistyössä oppilaiden, huoltajien ja koulujen välillä.

Opiskeluhuolto, lastensuojelu ja perhetyö sekä perheneuvola

Jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä tarjoavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun ja huolenpitoon.

Hyvinvointialueen toteuttaman lastensuojelu- ja perhetyön tarkoituksena on edistää lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Sillä tuetaan vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa.

Tällä työllä pyritään ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa otetaan ensisijaisesti huomioon lapsen etu.

Lasta, nuorta ja hänen perhettään tuetaan ensisijaisesti siten, että lapsi voi kasvaa ja asua omassa kodissaan. Työtä tehdään yhteistyössä perheen ja sen lähiverkoston sekä eri viranomaisten kanssa. Yhteistyökumppaneina perheen tukemisessa ovat esimerkiksi varhaiskasvatus, neuvola, koulu ja nuorisotyö.

Opetustoimen henkilöstöllä on velvollisuus **ottaa yhteyttä hyvinvointialueen sosiaalihuoltoon tuen tarpeen arvioimiseksi** (sosiaalihuoltolaki 35 §), mikäli lapsen, nuoren tai perheen sosiaalipalveluiden tarve on ilmeinen. Asiakasta voidaan ohjata ottamaan itse yhteyttä tai ottaa yhteyttä asiakkaan puolesta hänen suostumuksellaan. Joskus yhteyttä täytyy ottaa myös ilman asiakkaan suostumusta salassapidon estämättä, jos hän on ilmeisen kykenemätön vastaamaan omasta huolenpidostaan, terveydestään tai turvallisuudestaan, tai lapsen etu sitä välttämättä vaatii.

Lastensuojelu alkaa usein, kun huoli lapsen hyvinvoinnista, terveydestä tai kehityksestä herää. Hyvinvointia vaarantavia tekijöitä voivat olla esim. lapsen hoidon laiminlyönti, huoltajien päihteiden käyttö, mielenterveyden ongelmat tai voimakkaat ristiriidat perheessä. Lapsi tai nuori voi myös itse vaarantaa hyvinvointiaan esim. käyttämällä päihteitä, laiminlyömällä koulunkäyntiään tai tekemällä rikoksia.

Lastensuojelulain 25 §:ssä säädetään ilmoitusvelvollisuudesta. Ilmoitusvelvollisuus koskee kaikkia niitä viranomaisia, jotka työssään toimivat lasten, nuorten ja perheiden parissa. Jokaisella koulun henkilökuntaan kuuluvalla on siis velvollisuus tehdä viipymättä **lastensuojeluilmoitus** salassapidon estämättä, jos he tehtävässään ovat saaneet tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää lastensuojelun tarpeen selvitystä. Lastensuojelun ilmoitusvelvollisuus sivuuttaa muussa lainsäädännössä säädetyn salassapidon.

Kaikilla lastensuojelulain 25 §:n 1 momentissa tarkoitetuilla henkilöillä, joilla on velvollisuus lastensuojeluilmoituksen tekemiseen, on velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä **rikosilmoitus poliisille**, kun heillä on tehtävässään tietoon tulleiden seikkojen perusteella syytä epäillä lapseen kohdistunutta rikoslain (39/1889) 20 luvussa rangaistavaksi säädettyä **seksuaalirikosta** tai sellaista rikoslain 21 luvussa **henkeen ja**

terveyteen kohdistuvana rikoksena rangaistavaksi säädettyä tekoa, josta säädetty enimmäisrangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Perheneuvola

Perheneuvola on hyvinvointialueen palvelu, jonka tehtävä on tukea lapsiperheitä erilaisissa elämäntilanteissa. Työmuotoja ovat

- ohjaus ja neuvonta lasten kasvatukseen, vanhemmuuteen ja perheeseen liittyvissä kysymyksissä
- lasten kehitykseen ja tunne-elämään liittyvät tutkimukset
- lasten yksilöpsykoterapia (rajoitetusti)
- pari- ja perhesuhteisiin liittyvien ristiriitojen selvittely ja hoito
- perheen vuorovaikutuspulmiin liittyvä selvittely ja hoito
- erilaiset vertaisryhmät aikuisille ja lapsille sekä ryhmäpsykoterapia lapsille
- työnohjaus ja konsultaatio lasten ja lapsiperheiden parissa työskenteleville

Nuorten päihde- ja mielenterveystyö

Mielenterveyden haasteiden sekä päihdeongelmien varhainen tunnistaminen ja puuttuminen ovat ensiarvoisen tärkeää. Kouluterveydenhoitajalla ja -lääkärillä sekä koulukuraattorilla on mahdollisuus tarjota apua lapsen, perheen ja nuoren mielenterveys- ja päihdeongelmiin monin eri tavoin.

Opiskeluhuollon ammattilaisilla on tietoja ja osaamista mielenterveyden haasteita kokevien oppilaiden ja opiskelijoiden tukemiseksi. Heidän kauttaan on mahdollista päästä myös tarvittaessa laajemman avun piiriin.

Huolestuttavasta päihteiden käytöstä tai sen epäilystä voi kertoa terveydenhoitajalle tai koulukuraattorille. He tekevät ensiarvion ja ohjaavat tarvittaessa jatkohoitoon. Päihdetyöntekijä (sosiaalityöntekijä, perheterapeutti) tulee pyydettyäessä ensimmäisen tapaamisen koululle, jolloin tapaaminen voi olla yhteistapaaminen lapsen/nuoren, huoltajien ja huolensa esittäneen työntekijän esim. terveydenhoitajan tai kuraattorin tai opettajan kanssa. Alaikäisen kohdalla myös lastensuojelun työntekijä kutsutaan paikalle.

EHYT ry:n kanssa tehdään ehkäisevää päihdetyötä 5., 6. ja 8.luokilla sekä lukiossa.

Lasten- ja nuorisopsykiatrian poliklinikka

Lasten- ja nuorisopsykiatrian yksiköissä tutkitaan ja hoidetaan pääasiassa alle 18-vuotiaita. Lasten palvelut on tarkoitettu alle 13-vuotiaille ja tätä vanhemmat ovat nuorten poliklinikan asiakkaita. Täysi-ikäiset lukiolaiset ohjataan aikuisten palveluihin. Tutkimuksen ja hoidon tavoitteena on löytää ne avaintekijät, joihin vaikuttamalla kielteinen kehityssuunta voidaan kääntää myönteiseksi.

Hoidon kulmakivi on yhteistyö lasten ja nuorten perheiden ja heidän lähiverkostojensa kanssa. Usein hoito koostuu eri hoitomuotojen yhdistelmästä. Esimerkiksi yksilöpsykoterapialla pyritään tutustumaan lapsen ja nuoren mielensisäiseen maailmaan, perheterapialla perheen vuorovaikutukseen ja lääkehoidolla lievittämään oireita. Erilaisissa ryhmissä (kuvataide, liikunta, musiikki, keskustelu) lapsen, nuoret ja heidän vanhempansa voivat tavata muita vastaavassa tilanteessa olevia ja löytää uusia näkökulmia ja ilmaisukeinoja. Myös hoito lapsen kotona on mahdollista.

Lasten tavallisimpia psyykkisiä häiriöitä ovat varhaislapsuuden vuorovaikutuksen häiriöt ja kehitysviiveet, masennus ja käytöshäiriöt, oppimishäiriöt sekä aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöt. Nuoruusikäisten keskeisiä häiriöryhmiä ovat ahdistuneisuushäiriöt, erilaiset masennustilat, syömishäiriöt ja ihmissuhdevaikeudet.

Sairaalakoulu

Sairaalakoulussa opiskelu edellyttää erikoissairaanhoidon asiakkuutta. Mikäli lapsen tai nuoren tilanne ei edellytä jatkuvaa osastohoitoa sairaalassa, voidaan joissakin tilanteissa nuorelle tarjota sairaalakouluopetusta myös avopaikalla. Lisäksi sairaalakoulun erityisopettaja antaa myös konsultaatiota lasten ja nuorten haastavissa tilanteissa lapsen oman koulun henkilöstölle.

Nuorisopalvelut

Nuorisopalvelut tarjoavat nuorille ohjattua toimintaa, kerhoissa, tapahtumissa ja retkillä. Toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan nuorten toiveita kuunnellen. Osallisuuskasvatus on yksi keskeisistä nuorisotyön palvelukokonaisuuksista. Sen välittömänä tavoitteena on aikaansaada nuorelle tunne osallisuudesta, kuulumisesta johonkin ja vaikuttamismahdollisuudesta. Osallisuuden tunteen myötä nuoren kasvua tuetaan itsestään, ympäristöstään ja yhteiskunnasta kiinnostuneeksi aktiiviseksi kansalaiseksi.

Toholammin kunnan nuorisopalveluiden käytännön toteuttamisesta vastaa liikunta- ja nuorisosihteeri. Kunnalla ei ole omaa nuorisotyöntekijää, mutta esimerkiksi evankelis-luterilaisella seurakunnalla on oma nuorisotyöntekijänsä.

Koulunuorisotyön kehittäminen on keskeinen kehittämiskohde. Avustuksen avulla on palkattu työntekijä useina lukuvuosina. Kokemusten perusteella toimintaa kehitetään ja sen vakiinnuttamista harkitaan. Vaihtoehtona on myös perusnuorisotyön sekä koulunuorisotyön tehtävien vakiinnuttaminen kunnan toiminnaksi.

Kaustisen seutukunnan kunnat tekevät yhteistyötä nuorisoasioissa. Monialainen nuorten elinolosuhteita seuraava ja kehittävä työryhmä on seutukunnan sekä Perhon kuntien yhteinen. Se kokoontuu 3-4 kertaa vuodessa.

Nuorisovaltuusto

Toholammilla toimii nuorisovaltuusto, johon kuuluu enintään 14 jäsentä. Jäseneksi valitaan aina kaksivuosisikaudelle kolme 8. luokan oppilasta ja kolme lukion 1. vuosikurssin oppilasta ja heille varajäsenet. Sen lisäksi jäseneksi valitaan vuodeksi kerrallaan kaksi muualla opiskelevaa 13-18 – vuotiasta loppilaista nuorta.

Nuorisovaltuusto tuo nuorten ääntä paremmin kuuluviin antaen mahdollisuuden ottaa kantaa ajankohtaisiin asioihin ja nuorille suunnattujen tapahtumien ideointiin ja järjestämiseen. Nuorisovaltuuston tavoitteena on saada nuorille mahdollisuus osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin. Nuorisovaltuusto kokoontuu vuosittain n. 6 kertaa lukukauden aikana ja osallistuu maakunnallisiin nuorisovaltuustojen tapaamisiin, joissa nuoret saavat tutustua samalla muiden kuntien nuorisovaltuustojen jäseniin ja vaihtaa ajatuksia heidän kanssaan. Myös hyvinvointialueella on oma nuorisoa edustava toimielin.

Nuorisotilat

Nuorille suunnatut nuorisotilat ovat yksi kunnallisen nuorisotyön muodoista. Artesaaniopiston alakerrassa on nuorten käytössä oleva tila, joka on avoinna pääasiassa koulupäivisin erikseen ilmoitettuina ajankohtina. Nuoret voivat käyttää myös kirjaston alakerran tilaa vapaa-aikanaan koulun jälkeen, jossa on mahdollisuus mm. pingiksen ja pelikonsolin pelaamiseen.

Etsivä nuorisotyöntekijä

Etsivä nuorisotyöntekijä tarjoaa 15—29-vuotiaille nuorille vapaaehtoisuuteen perustuvaa yksilöllistä neuvontaa ja ohjausta. Työskentelyn tavoitteena on tarjota tukea erityisesti niille nuorille, jotka ovat vaarassa keskeyttää opintonsa, eivät ole löytäneet jatko-opiskelupaikkaa tai työpaikkaa valmistumisen jälkeen. Yhteistyön lähtökohtana ovat nuoren omat tavoitteet ja toiveet. Työskentely muotoutuu yksilöllisesti kunkin nuoren tilanteen mukaan. Etsivä työ jalkautuu sinne, missä nuoret liikkuvat. Nuoret voivat olla itse yhteydessä etsivään nuorisotyöntekijään tai ohjautua asiakkaiksi yhteistyötahojen kautta. Myös huoltaja, ystävät tai lähipiiri voivat olla etsivän työn ohjaajaan yhteydessä, jos huoli herää nuoren elämäntilanteesta.

Yksilöohjauksen alkuvaiheessa nuoren tilanne kartoitetaan ja asetetaan tavoitteita yhdessä työskentelylle. Työskentely nuoren kanssa voi olla esimerkiksi keskustelua, neuvontaa, tukemista ja nuoren tutustuttamista eri palveluihin. Toholammin etsivä nuorisotyöntekijä vastaa myös Lestijärven kunnan etsivästä työstä.

Poliisin työ, ankkuritoiminta ja sovittelu

Poliisin vierailut ovat luonnollinen tapa edistää turvallisuutta kouluissa ja oppilaitoksissa. Poliisi käy antamassa oppilaille liikennevalistusta, laillisuuskasvatusta sekä päihde- ja huumevalistusta. Poliisi antaa apuaan kouluille myös yksittäisten tapahtumien selvittelyssä, esimerkiksi koulukiusaamista koskevista asioista. Asiat käsitellään luottamuksellisesti ja tarvittavat jatkotoimenpiteet sovitaan yhdessä opettajien, oppilaiden vanhempien sekä mahdollisesti asiaan liittyvien muiden henkilöiden kanssa.

Ankkuri-toiminnassa tehdään yhteistyötä poliisin, sosiaalitoimen ja koulun/nuorisotoimen kesken tilanteissa, joissa on tapahtunut nuorten toimesta rikoksia tai nuori on ajautumassa rikoksiin. Toiminta on muotoutumassa ja tarkentumassa uudelleen tämän suunnitelman laadinta-aikana. Rikostilanteissa voidaan apua pyytää myös Pohjanmaan sovittelutoimistosta.

Äkillisissä tilanteissa, joissa poliisi tarvitaan välittömästi koululle, otetaan yhteyttä yleiseen hätänumeroon (112).

7. Turvallinen arki

Turvallisuuden edistäminen

Jokaisella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Siihen kuuluu fyysinen, psyykkinen ja sosiaalinen turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten, nuorten ja koulun henkilökunnan turvallisuuden takaaminen kaikissa tilanteissa, ja se on osa kouluyhteisön toimintakulttuuria.

Opiskeluhuollon tavoitteena on tukea toimintakyvyn säilymistä myös fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta vaarantavissa tilanteissa. Erilaisissa ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa sekä niiden edellyttämässä jälkihoidossa huolehditaan oppilaan ja koko yhteisön tarvitsemasta psykososiaalisesta tuesta.

Fyysistä turvallisuutta edistetään huolehtimalla koulurakennukseen, opetustiloihin, opetusvälineisiin, opetuksen järjestämiseen, opetustilanteisiin ja välitunteihin sekä kouluyhteisön ulkopuolella tapahtuvaan opetukseen liittyvistä turvallisuustekijöistä. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia siitä, että työelämää tutustumispaikka on turvallinen ja että oppilaan oppimisympäristö on työelämää tutustumisen aikana oppilaalle turvallinen. Kouluyhteisön turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös koulukuljetuksiin, tapaturmien ennaltaehkäisyyn ja tietoturvallisuuteen liittyvät tekijät.

Turvallisuuden edistämisessä ja turvallisuutta vaarantavien tilanteiden ennaltaehkäisyssä noudatetaan turvallisuutta ohjaavaa lainsäädäntöä, eri oppiaineiden opetukseen laadittuja turvallisuusohjeita sekä muita paikallisia turvallisuutta koskevia linjauksia.

Toiminta äkillisissä kriiseissä ja uhka- ja vaaratilanteissa

Kouluyhteisön turvallisuutta ohjaavat työturvallisuuslaki ja sen mukainen työsuojelun toimintaohjelma. Muita turvallisuutta ohjaavia säädöksiä ovat pelastuslain- ja asetuksen edellyttämä ajan tasalla oleva **pelastussuunnitelma**.

Kouluillamme on **turvallisuutta koskevat toimintaohjeet**. Kouluyhteisön terveellisyyttä, turvallisuutta ja toimintaohjeiden toteutumista seurataan ja arvioidaan suunnitelmallisesti yhteistyössä kouluterveydenhuollon ja muiden tarvittavien viranomaisten kanssa.

Toholammin perusopetuksen ja lukion **kriisisuunnitelmissa** ovat ohjeet kriisitilanteissa toimimisesta ja psykososiaalisen tuen järjestämisestä. Rehtorit vastaavat suunnitelmien

laatimisesta ja päivittämisestä. Turvallisuuden edistämiseksi koulu toimii yhteistyössä paikallisten viranomaisten kanssa.

Oppilaiden suojaaminen väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy sekä siihen puuttuminen kuuluvat kaikille kouluyhteisössä työskenteleville. Väkivallalta, kiusaaminen tai häirintä voi olla suoraa tai epäsuoraa, sanallista tai fyysistä voimankäyttöä tai sosiaalista manipulointia, mikä loukkaa ihmisen fyysistä, psyykkistä tai sosiaalista koskemattomuutta. Tekijänä voi olla oppilas, opiskelija koulussa työskentelevä aikuinen tai kouluyhteisön ulkopuolinen henkilö.

Koululla on velvollisuus ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle tai muulle lailliselle edustajalle. Kouluyhteisömme puuttuu aina häiriökäyttäytymiseen.

Alakouluissa tunne- ja vuorovaikutustunneilla harjoitellaan vuorovaikutustilanteita. Hyvät vuorovaikutustaidot ennaltaehkäisevät konflikteja ja auttavat oppilasta suhtautumaan rakentavasti haastaviin tilanteisiin ja kiinnittymään yhteisöön. Näiden taitojen opettaminen edistää siten koko kouluyhteisön hyvinvointia. Tunne- ja vuorovaikutustaitojen opettamisen tavoitteena on oppilaiden hyvinvoinnin ja kouluviihtyvyyden paraneminen ja kiusaamistapauksien väheneminen.

Kiusaamis-, väkivallta- ja häirintätapauksissa voimme ottaa yhteyttä myös poliisiin tai lastensuojeluun sekä hyödyntää kouluhyvinvoinnin asiantuntijaa konsultaatiossa.

Käyttäytymisohjeet ja seuraamukset

Opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä varten koulussa on rehtorin vahvistamat järjestyssäännöt, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä. Niiden laadinnassa kuullaan opiskeluhoollon edustajia sekä oppilaita ja opiskelijoita. Opetussuunnitelman yhteydessä on kerrottu tässä asiakirjassa kuvattua tarkemmin kasvatus- ja kurinpitotoimien käytöstä koulussa.

Oppilaiden ja opiskelijoiden on suoritettava tehtävänsä tunnollisesti ja käyttäytyttävä asiallisesti. Jokaisen on käyttäytyttävä muita kiusaamatta ja syrjimättä sekä toimittava siten, ettei hän vaaranna muiden opiskelijoiden, oppilaitosyhteisön tai opiskeluympäristön turvallisuutta tai terveyttä.

Jos perusopetuksen oppilas ei noudata järjestyssääntöjä, menetellään perusopetuslain mukaisesti. Käymme ensin kasvatuskeskustelun, jos se ei riitä, voimme käyttää jälki-istuntoa rangaistusmenettelynä. Kirjallisen varoituksen antaa rehtori. Koulusta määräaikaista erottamisesta päättää sivistyslautakunta. Kurinpitovaroituksen tai opetukseen osallistumisen epäämisen yhteydessä oppilaalle järjestetään yksilökohtaista opiskelu- ja huollollista tukea.

Perusopetuksen oppilaan osallistuminen opetukseen voidaan evätä kuluvan päivän ajaksi, sekä sitä seuraavaksi työpäiväksi, jos koulu tarvitsee aikaa suunnitella oppilaan turvallista paluuta takaisin opetukseen sekä tarjotakseen riittäviä opiskelu- ja huollon palveluita.

Lukion opiskelijalle, joka häiritsee opetusta tai muuten rikkoo järjestystä taikka menettelee vilpillisesti, voi rehtori antaa kirjallisen varoituksen. Jos rikkomus on vakava tai jos opiskelija jatkaa edellä tarkoitettua epäasiallista käyttäytymistä kirjallisen varoituksen saatuaan, sivistyslautakunta voi erottaa hänet oppilaitoksesta määräajaksi, kuitenkin enintään yhdeksi vuodeksi. Oppivelvollinen voidaan kuitenkin erottaa enintään kolmeksi kuukaudeksi. Oppivelvollisuuden suorittamisesta määräaikaista erottamisen aikana säädetään oppivelvollisuuslain 8 §:ssä.

Opetusta häiritsevä opiskelija voidaan määrätä poistumaan jäljellä olevan oppitunnin ajaksi luokkahuoneesta tai muusta tilasta, jossa opetusta annetaan, taikka oppilaitoksen järjestämästä tilaisuudesta.

Lukion opiskelijan osallistuminen opetukseen voidaan evätä enintään kolmen työpäivän ajaksi, jos on olemassa vaara, että toisen opiskelijan tai oppilaitoksessa tai muussa opetustilassa työskentelevän henkilön turvallisuus kärsii opiskelijan väkivaltaisen tai uhkaavan käyttäytymisen vuoksi taikka opetus tai siihen liittyvä toiminta vaikeutuu kohtuuttomasti opiskelijan häiritsevän käyttäytymisen vuoksi.

Epäämisen aikana opiskelijalle on järjestettävä opiskelijahuoltona mahdollisuus keskustella henkilökohtaisesti opiskelijahuollon psykologin tai kuraattorin kanssa. Lisäksi opiskelijalle on järjestettävä muu hänen tarvitsemansa tuki epäämisen aikana ja opiskelijan palatessa opetukseen. Opiskelijalle tehdään suunnitelma opetukseen palaamisen tukemiseksi.

Poissaolojen seuraaminen, niistä ilmoittaminen ja niihin puuttuminen

Oppimisen kannalta säännöllinen läsnäolo koulussa on tärkeää. Poissaoloilla voi olla monenlaisia seurauksia lapsen ja nuoren hyvinvoinnille ja oppimiselle. Kouluissamme

pyritään ennaltaehkäisemään poissaoloja varhaisella puuttumisella ja auttamisella. Toholammin perusopetuksessa noudatetaan Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue Soiten alueen yhteistä poissaolojen ennaltaehkäisyn, seurannan ja puuttumisen linjauksia.

Perusopetuslaki velvoittaa huoltajaa huolehtimaan lapsensa oppivelvollisuuden suorittamisesta. Perusopetuslain mukaan oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluu läsnäolo koulussa. Mikäli oppilas ei voi osallistua opetukseen, tulee siitä ilmoittaa opettajalle jo ensimmäisenä poissaolopäivänä Wilmassa. Mikäli poissaoloilmoitusta ei tule, opettaja ottaa yhteyttä huoltajaan. Luokanopettajan/luokanohjaajan on otettava yhteyttä huoltajiin, kun Wilma antaa runsaista poissaoloista hälytyksen. Tilannearvion jälkeen suunnitellaan riittävät ja tarpeen mukaiset tukitoimet yksilökohtaisesti.

Lukion opiskelijalla on velvollisuus osallistua opetukseen, jollei hänen poissaololleen ole perusteltua syytä. Rehtori päättää opiskelijan poissaoloa koskevista menettelyistä.

Myös puutteelliset poissaoloselvitykset ovat huolestuttavia piirteitä lapsen ja nuoren hyvinvoinnissa. Tarvittaessa poissaolojen syitä selvitetään moniammatillisessa opiskeluhuoltoryhmässä tai muussa asiantuntijaryhmässä yhdessä huoltajien kanssa. Yhteistyö huoltajien kanssa on ensisijaisen tärkeää. Vakavimmissa tapauksissa koulu voi olla yhteydessä lastensuojelun asiantuntijoihin lapsen kokonaistilanteen selvittämiseksi.

Poissaoloihin puuttuminen voi olla tarpeen esimerkiksi seuraavissa tilanteissa:

1. selvittämättömät ja luvattomat poissaolot
2. toistuvat poissaolot tietyiltä päiviltä tai tunneilta
3. runsaat myöhästelyt
4. selvitetty poissaolot, kun ne ovat jatkuvia tai niitä on paljon
5. jos poissaolojen syynä oleva sairaus ei ole selkeä ja poissaolo jatkuu pitkään ilman lääkärin tai hoitavan tahon lausuntoja
6. jos oppilaan ja opiskelijan suoriutumisen taso laskee merkittävästi.

Oppilashuollon kuntakohtainen moniammatillinen ohjausryhmä antaa kouluille yksityiskohtaisemman ohjeen poissaolojen suunnitelmalliseen ennaltaehkäisyyn, seurantaan ja puuttumiseen. Ohjeesta tiedotetaan oppilaita ja opiskelijoita, heidän huoltajiaan sekä aina lukuvuoden alkaessa opettajakuntaa. Keskeistä on, että poissaoloihin puuttumisessa hyödynnetään riittävässä määrin opiskeluhuollon asiantuntijuutta.

8. Yhteistyö oppilaiden ja opiskelijoiden sekä heidän huoltajiensa kanssa

Oppilaan ja opiskelijan vaikuttamismahdollisuudet kouluyhteisössä

Koulun toimintaa kehitettäessä on tärkeää ottaa huomioon lasten ja nuorten mielipiteitä ja toiveita. Oppijoiden osallistaminen koulun toimintaan ja sen suunnitteluun tukee oppimismotivaatiota ja uteliaisuutta sekä edistää oppijan aktiivisuutta, itseohjautuvuutta ja luovuutta tarjoamalla kiinnostavia haasteita ja ongelmia.

Kouluillamme on omat oppilaskuntansa alakouluissa, yläkoulussa ja lukiossa. Oppilaskuntia kuullaan oppilaiden asemaan olennaisesti vaikuttavia päätöksiä tehtäessä. Lapset ja nuoret saavat näin mahdollisuuden osallistua asioiden valmisteluun ja ilmaista mielipiteensä koulunsa toimintaan liittyvistä, heitä yhteisesti koskevista asioista. Myös huoltajien näkemyksiä koulun toiminnasta selvitetään määräajoin. Oppilaskunnat antavat oppijoille mahdollisuuden osallistua koulun kehittämiseen.

Oppijoilla on mahdollisuus vaikuttaa kouluyhteisön kehittämiseen myös valtakunnallisen kouluterveyskyselyn kautta. Kysely tehdään säännöllisesti kahden vuoden välein. Siihen vastaavat alakoulun 4. ja 5. luokan sekä yläkoulun 8. ja 9. luokan oppilaat sekä lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat.

Lukion opiskelijoille on järjestetty perinteisesti myös omat ns. turpakäräjät, joissa heillä on mahdollisuus tuoda esiin mieltä painavia asioita.

Kodin ja koulun välinen yhteistyö

Kasvatustyötä tehdään yhteistyössä kotien kanssa. Tämä edellyttää vuorovaikutusta ja yhteistyötä oppilaan kokonaisvaltaisen terveen kasvun ja hyvän oppimisen tukemisessa. Vuorovaikutus kodin kanssa lisää opettajan oppilaantuntemusta ja auttaa opetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Toholammin perusopetuksessa kodin ja koulun yhteistyö rakentuu koulun toimijoiden, huoltajien, oppilaiden ja eri sidosryhmien arvostavalle yhteistyölle. Keskeisiä toiminnan periaatteita ovat lapsilähtöisyys, yksilöllisyyden ja yhteisön huomiointi, vuorovaikutteisuus, ennakoitavuus ja säännöllisyys, ajantasaisuus ja kiinnostavuus sekä jatkuvuus.

Huoltajille tiedottaminen

Koulun opiskeluhuoltotyöstä tiedotetaan Wilman välityksellä sekä koulun vanhempainiltojen yhteydessä. Koulun opiskeluhuoltohenkilökunta osallistuu asiantuntijoina

vanhempainiltoihin. Kouluillamme käytetään Wilma-järjestelmää opiskeluhoitotyön tukena. Kirjaamiskäytännöt sovitaan ala- ja yläkoululla erikseen. Wilmaa käytetään mm. poissaolojen kirjaamisiin, tiedon välittämiseen opiskeluhoitohenkilöstön välillä, tuen suunnitelmien kirjaamiseen ja kodin ja koulun väliseen viestintään. Yhteydenotto koulukuraattoriin, -psykologiin ja -terveydenhoitajaan tulee ensisijaisesti tehdä kasvotusten tai puhelimitse.

Tiedonsaanti

Yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä opiskeluhoollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen opiskeluhoollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan / opiskelijan opettajalle, rehtorille ja opetuksen järjestäjälle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön oppilaan tai muiden oppilaiden turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista oppilaan sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan oppilaan / opiskelijan tai huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos oppilas tai opiskelija siirtyy toisen opetuksen tai koulutuksen järjestäjän opetukseen tai koulutukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä oppilaan tai tarvittaessa hänen huoltajansa suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää opiskeluhoollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia opiskeluhoollon jatkuvuuden kannalta. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle opetuksen järjestäjälle tai lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden opetuksen tai koulutuksen järjestäjän pyynnöstä

9. Opiskeluhooltotyön toteutuminen ja seuranta

Opiskeluhooltotyötä samoin kuin kaikkea muutakin koulujen työtä ohjaa Toholammin koulujen pedagoginen suunnitelma, jonka peruskäsitteet ovat kiittäminen, välittäminen ja arvostaminen.

Opiskeluhooltoryhmän työn arviointi

Alakoulujen koulukohtaiset ja yläkoulu-lukion opiskeluhooltoryhmät (YHR) kehittävät ja arvioivat toimintaansa säännöllisesti. Opiskeluhooltotyön arvioinnin tulee olla suunnitelmallista, monipuolista ja jatkuvaa. Opiskeluhooltotyön laadun näkökulmasta on tärkeää, että työn tekemisen edellytykset ovat asianmukaiset ja toimintatavoissa voidaan aidosti ottaa huomioon oppilaan etu.

Opiskeluhooltopalveluiden hyvän laadun edellytyksiä voidaan pohtia esimerkiksi seuraavien kriteerien valossa:

- opiskeluhooltoryhmän toiminta ja käytänteet, vuorovaikutus koulun opetushenkilöstön kanssa
- palveluiden resursointi / saatavuus
- työn hallinnollinen organisointi / esimiestyö
- palveluista tiedottaminen
- työtilat ja työvälineet
- täydennyskoulutus ja työnohjaus.

Ennaltaehkäisevän opiskeluhooltotyön arviointi koko kouluyhteisön tasolla

Koulun henkilökunnan yhtenä tärkeänä tehtävänä korostuu aiempaa selkeämmin lasten ja nuorten kehitykseen liittyvien vaikeuksien ennalta ehkäiseminen ja ongelmiin varhain puuttuminen. Lisäksi henkilökunnan tehtävä on edistää lasten ja nuorten hyvää oppimista sekä psyykkistä ja fyysistä terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia. Fyysinen ja psyykinen hyvinvointi saavutetaan parhaiten ennaltaehkäisevällä työllä luomalla koulun arkityöskentely, toimintaympäristö ja -kulttuuri hyvinvointia tuottaviksi.

Ennaltaehkäisevän toiminnan esimerkkejä

Ryhmiä ja luokkien suunnittelu

- oppilaiden ryhmittely kasvua ja oppimista tukevaa

- joustavat ryhmittelyt
- iso/pieni ryhmä
- opettajien/ohjaajien tiimit
- samanaikaisopetus
- riittävä tuki sekä opettajalle että oppilaalle

Pedagogiset keinot

- osallistava pedagogiikka
- eriyttäminen
- opetustilojen sisustaminen ja käyttö
- eriyttävät materiaalit
- motivaatio ja kannustus: kasvua ja oppimista tukeva ilmapiiri
- KVA= kiitän, välitän, arvostan

Koulun ja kodin välinen yhteistyö

- vanhempainillat ja -vartit/ arviointikeskustelut
- säännöllinen ja rakentava yhteydenpito kotiin
- perheen kasvatustyön tukeminen
- perheen oma vastuu ja tehtävät vanhempana
- yhteistyö oppimisen tukemisessa
- yhteistyö tiedonsiirrossa

Varhainen ongelmien tunnistaminen ja puuttuminen

- oppimisen edistymisen ja käyttäytymisen seuranta
- poissaolojen seuranta
- henkilökunnan koulutus
- opiskeluhooltohenkilöstön konsultointi huolen herätessä
- ns. riskilapsien tarkka seuranta ja tukitoimien käynnistäminen luokassa ja jatkotutkimuksiin lähettäminen
- tiedonsiirto nivelvaiheissa

Monialainen seuranta

- neuvola ja varhaiskasvatus
- tehostettu 5-vuotistarkastus
- kouluvalmiusselvitykset
- kouluterveystarkastukset
- kouluterveyskyselyt
- tehokas opintojen ohjaus
- ammatinvalinnanohjaus, tulevaisuuden suunnittelu, jatko-opintoihin haku

Osallisuutta, kasvua ja oppimista tukeva toiminta

- kummi- ja tukioppilastoiminta
- kerhotoiminta
- koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta
- yhteistyö nuorisotyön ja muiden sidosryhmien kanssa
- ennaltaehkäisevä päihdetyö
- kiusaamista ja väkivaltaa vastustava toiminta
- tukitoimien seuranta
- tukitunnit yläkoulun oppilaille
- opiskelutekniikoiden kurssi yläkoulun oppilaille